

MUZIKOS FESTIVALIAI: PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO SITUACIJA IR PASLAUGŲ POREIKIS

2021 m. vykdyto pilotinio muzikos festivalių
lankytojų tyrimo ataskaita

Turinys

IŽANGA	2
TYRIMO DALYVIAI	3
REZULTATAI	6
PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO PAPLITIMAS.....	6
ALKOHOLIO VARTOJIMAS	6
NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ BEI KITŲ PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMAS	8
VAIRAVIMAS APSVAIGUS NUO PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ	11
PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ PRIEINAMUMAS.....	12
PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO VIETOS	12
PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ ĮSIGIJIMAS	12
SAVIJAUTA IR GEROVĖ.....	13
POŽIŪRIS Į VALSTYBĖS FORMUOJAMĄ POLITIKĄ DĖL NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ	16
ŽALOS MAŽINIMO PRIEMONIŲ TAIKymo MUZIKOS FESTIVALIUOSE POREIKIS	16
IŠVADOS	18
REKOMENDACIJOS	19

Įžanga

Tarptautiniu mastu vyrauja tendencija, kad muzikos festivalių dalyviams būdingas ypač didelis narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, palyginus su bendrąja populiacija. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo pasilinksminimo vietose (naktiniuose klubuose, festivaliuose) yra susijęs su sveikatos ir socialinėmis problemomis, įskaitant staigią tiesioginę žalą sveikatai, perdozavimo pavojų, agresyvų elgesį ir smurtą bei vairavimą apsvaigus. Taip pat gresia ilgalaikės neigiamos pasekmės sveikatai ir priklausomybė¹. Siekiant apsaugoti muzikos festivalių lankytojus, eksperimentuojančius su psichoaktyviosiomis medžiagomis, ir skatinanti juos būti sąmoningais, rūpintis savo bei aplinkinių sveikata ir saugumu, Lietuvoje 2021 m. jau penktą vasarą vyko edukacinė iniciatyva „Saugi erdvė“ („Be Safe Lab“). Iniciatyvą vykdo valstybės institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir verslo komanda, kurią sudaro Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – Departamentas), koalicijos „Galiu gyventi“, asociacijos „Demetra“, UAB „Alkotesteris“, Krizių įveikimo centro atstovai ir savanoriai.

2021 m., siekiant gauti daugiau duomenų ir įvertinti Lietuvos muzikos festivalių lankytojų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimą, požiūrį į galimus pokyčius formuojant narkotikų politiką Lietuvoje, taip pat informavimo, konsultavimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais bei pagalbos apsvaigusiems nuo šių medžiagų poreikį muzikos festivaliuose, Departamentas vykdė pilotinį muzikos festivalių lankytojų tyrimą. Pilotiniame tyrime dalyvavo 2-jų muzikos festivalių, kuriuose vyko edukacinė iniciatyva „Saugi erdvė“, lankytojai:

1) Rugsjūčio 5–9 d. Varėnos rajone vykusio festivalio „Yaga gathering 2021“ lankytojai (festivalyje iš viso lankėsi 1744 asmenys).

2) Rugsėjo 9–12 d. Vilniaus miesto muzikos ir menų festivalio „Loftas Fest“ lankytojai (festivalyje iš viso lankėsi daugiau nei 17 tūkst. asmenų).

Pilotinę anoniminę festivalių lankytojų apklausos anketą sudarė 17 klausimų. Festivalių dalyviams buvo suteikta galimybė pildyti popierines anketas arba atsakyti į klausimus internete. Abiejų muzikos festivalių metu iš viso buvo užpildytos 261 anketa. Tik kas dešimtas tyrimo dalyvis pasirinko pildyti anketą internete.

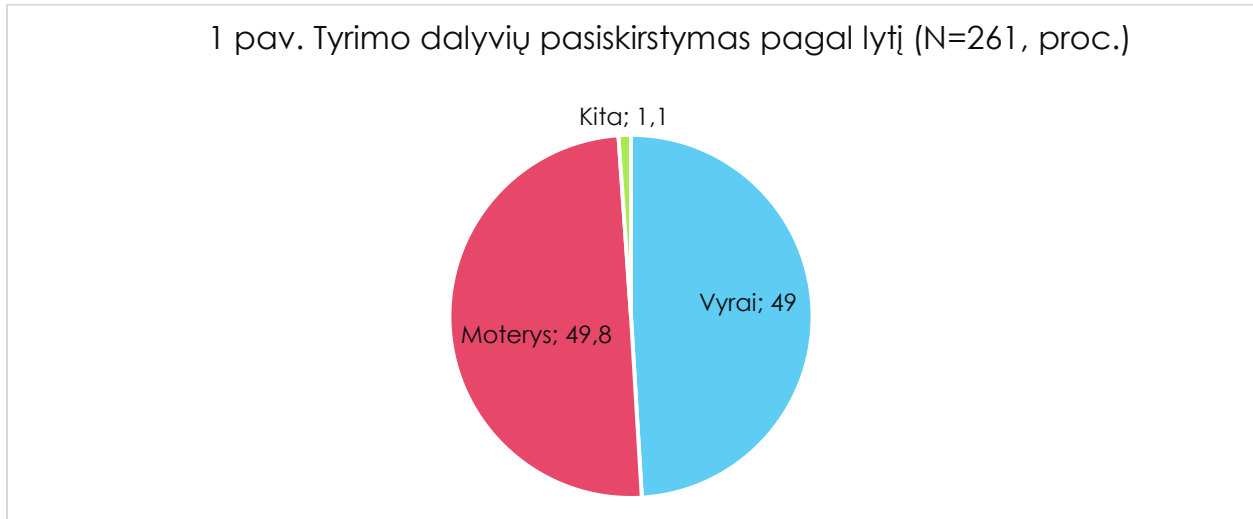
Pilotinio tyrimo duomenų analizė atlikta naudojant SPSS programinį paketą. Statistiškai reikšmingiems skirtumams skirtingose socialinėse demografinėse grupėse nustatyti buvo taikytas Pearsono χ^2 kriterijus.

Planuojama, kad pagal tyrimo dalyvių pateiktas pastabas bei pilotinio tyrimo rezultatų išvalgas, anketa bus pakoreguota (pakeičiant klausimų atsakymų variantus, atsisakant dalies klausimų arba papildomai įtraukiant naujus klausimus į anketą) ir naudojama vykdant panašaus pobūdžio tyrimus ateityje.

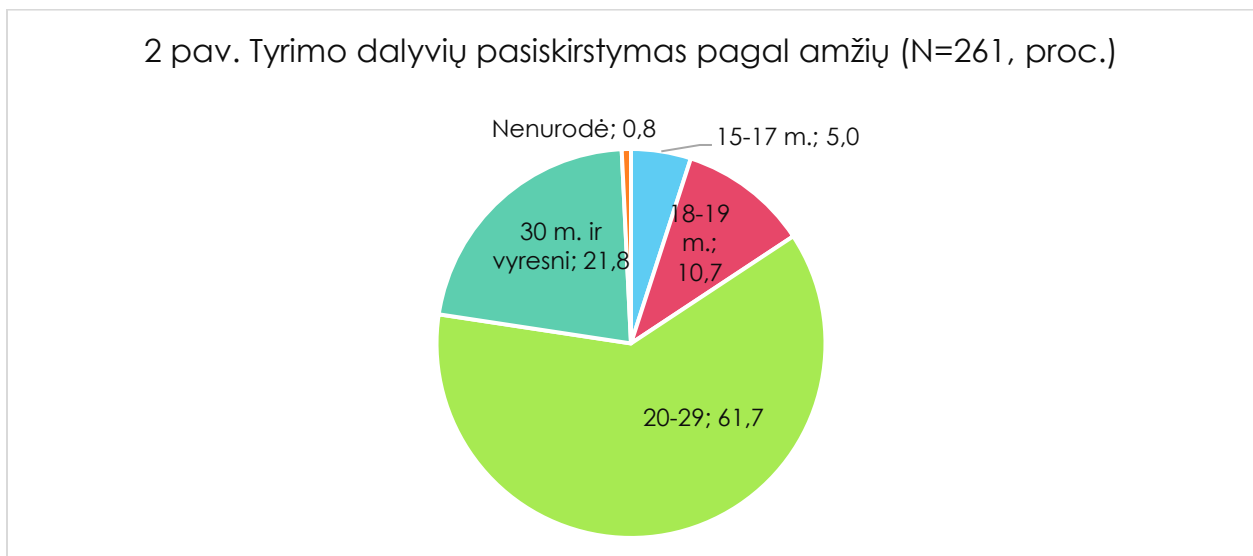
¹ Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro informacija. https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/briefings/nightlife-festival-and-other-recreational-settings_en

Tyrimo dalyviai

Tyrimė iš viso dalyvavo 261 festivalių lankytojas. Vyrų ir moterų dalis buvo beveik vienoda (žr. 1 pav.).

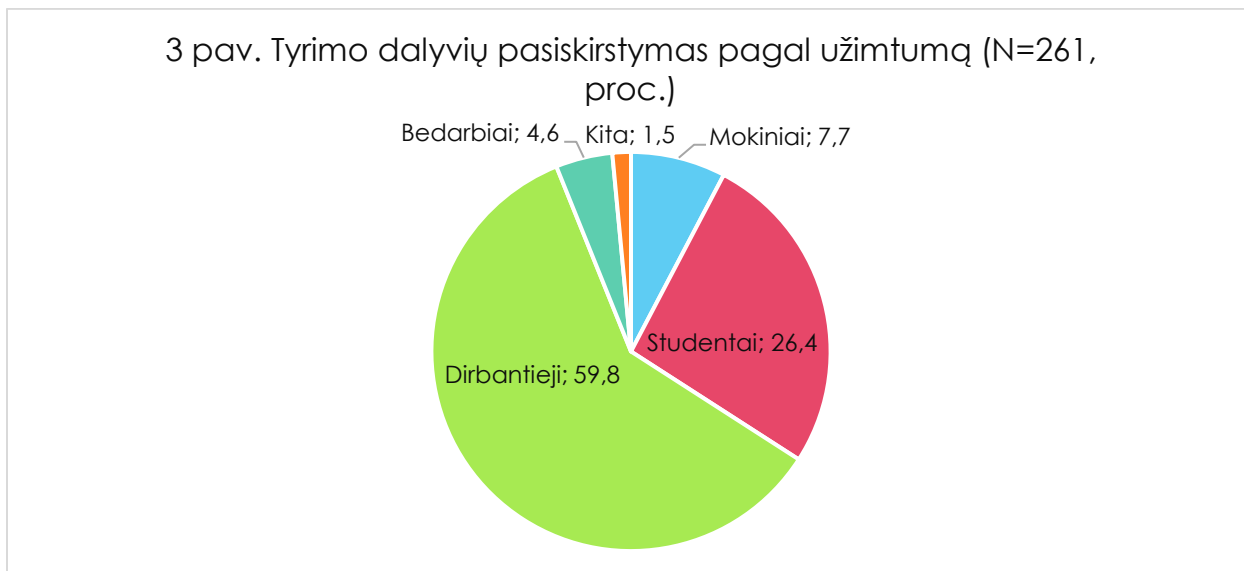

Tyrimo dalyvių amžius buvo nuo 15 m. iki 45 m. Dauguma (77,4 proc.) tyrimo dalyvių buvo jaunimas² nuo 15 m. iki 29 m. Vidutinis tyrimo dalyvių amžius – 25,5 m. (mediana – 24 m.). 5 proc. tyrimė dalyvavusių festivalių lankytojų buvo nepilnamečiai (žr. 2 pav.).

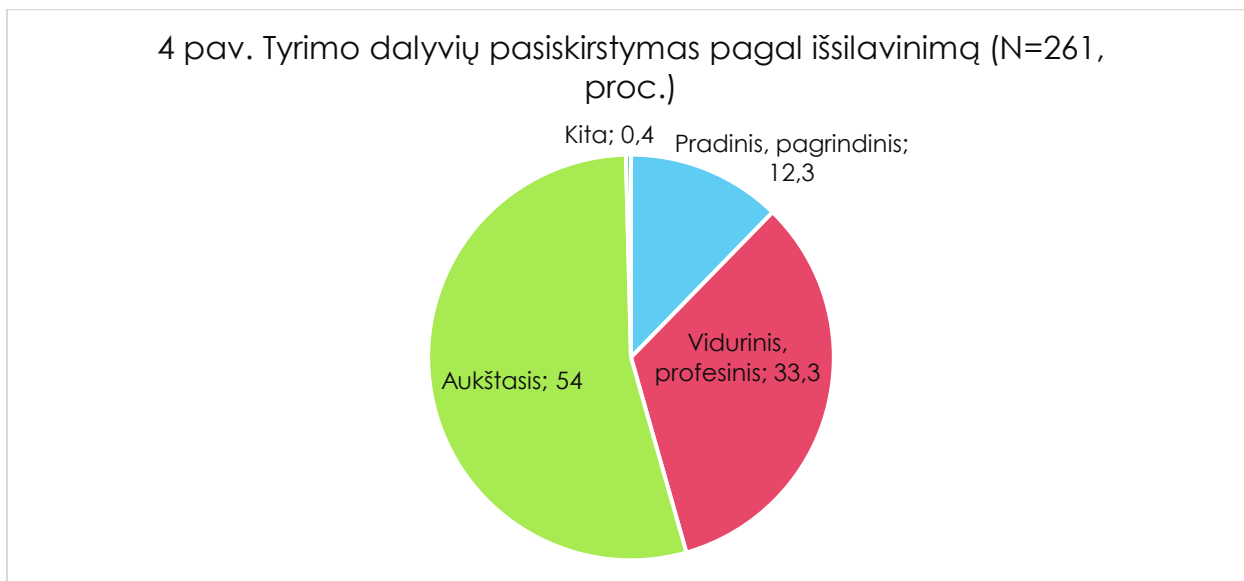

² Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme jaunimas (jauni asmenys) apibrėžiamas kaip asmenys nuo 14 iki 29 metų (įskaitytinai).

Daugiau nei pusė tyrimo dalyvių nurodė dirbantys, dar 26,4 proc. – studijuojantys (žr. 3 pav.).

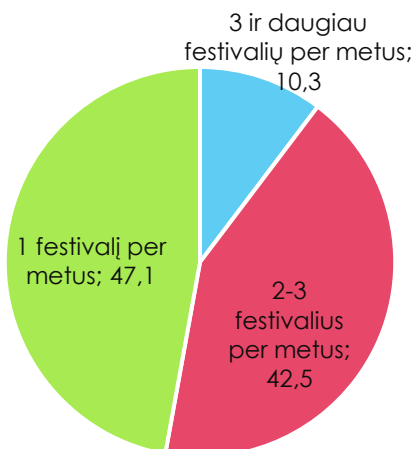

Aukštąjį išsilavinimą turėjo šiek tiek daugiau nei pusė tyrimo dalyvių, o vidurinį ar profesinį – trečdalis (žr. 4 pav.).

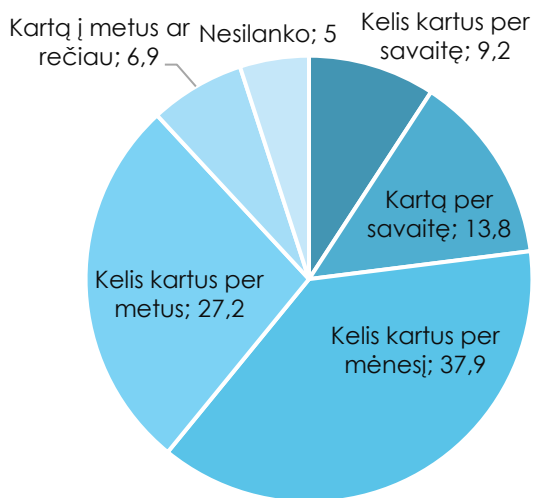
Beveik pusė (47,1 proc.) tyrimo dalyvių paprastai per metus apsilankydavo 1 festivalyje (pvz., „Yaga gathering“, „Galapagai“, „Šaknys“, „Loftas fest“ ir pan.). Šiek tiek mažesnę dalį (42,5 proc.) tyrimo dalyvių per metus apsilankydavo 2-3 festivaliuose (žr. 5 pav.).

5 pav. Per metus aplankomų festivalių skaičius (N=261, proc.)

Tyrimo dalyviai Lietuvos naktinio pasilinksminimo vietose (naktiniuose klubuose, kokteilių baruose, pub'uose) paprastai apsilanko kelis kartus per mėnesį (37,9 proc.) arba kelis kartus per metus (27,2 proc.). Kartą per savaitę ar dažniau naktinio pasilinksminimo vietose apsilanko 23 proc. tyrimo dalyvių. 5 proc. nurodė nesilankantys tokiose vietose (žr. 6 pav.).

6 pav. Lankymosi Lietuvos naktinio pasilinksminimo vietose dažnumas (N=261, proc.)

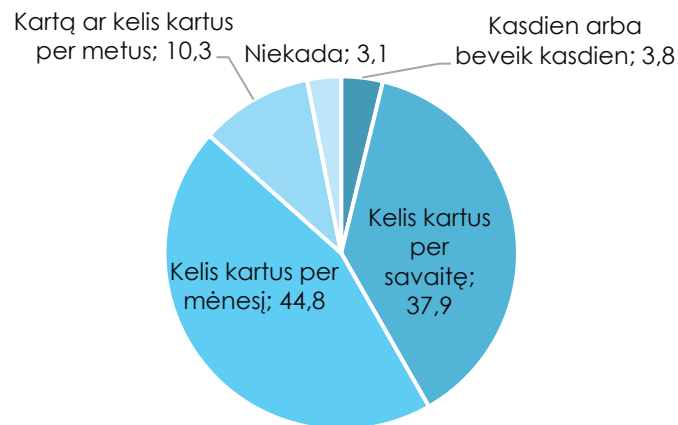
Rezultatai

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas

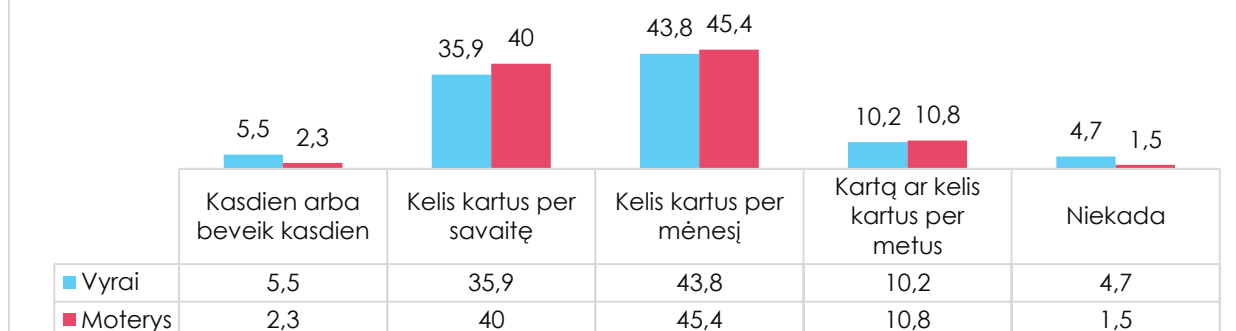
Alkoholio vartojimas

41,8 proc. tyrimo dalyvių (41,4 proc. vyrų ir 42,3 proc. moterų) alkoholinius gėrimus vartojo bent kelis kartus per savaitę (kasdien ar beveik kasdien – 3,8 proc. (5,5 proc. vyrų ir 2,3 proc. moterų)). Nors visai alkoholio nevartojantys nurodė tik labai nedidelę tyrimo dalyvių dalis – 3,1 proc. (4,7 proc. vyrų ir 1,5 proc. moterų), o 10,3 proc. tyrimo dalyvių alkoholį vartojo tik kartą ar kelis kartus per metus (žr. 7, 8 pav.).

7 pav. Alkoholinių gėrimų vartojimo dažnumas (N=261, proc.)

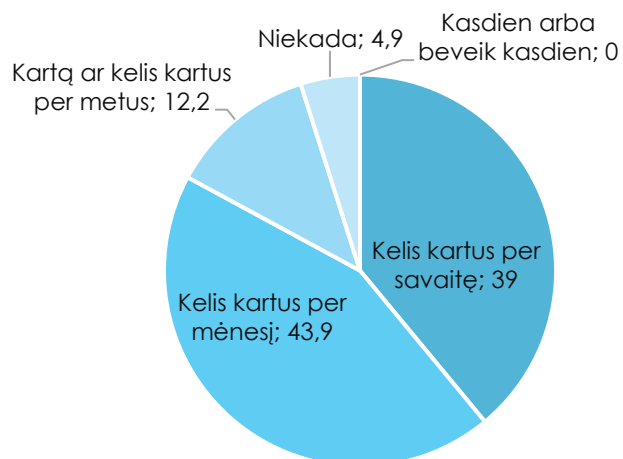

8 pav. Alkoholinių gėrimų vartojimo dažnumo pasiskirstymas pagal lytį (N=258, proc.)

Didžioji dauguma (95,1 proc.) tyrime dalyvavusių 15-19 m. asmenų nurodė vartojantys alkoholį bent kartą per metus (43,9 proc. – kelis kartus per mėnesį, 39 proc. – kelis kartus per savaitę), bet nebuvo vartojusių kasdien ar beveik kasdien (žr. 9 pav.). Šios amžiaus grupės tyrimo dalyvių skaičius buvo nedidelis, tad duomenys gali neatspindėti tikrosios situacijos.

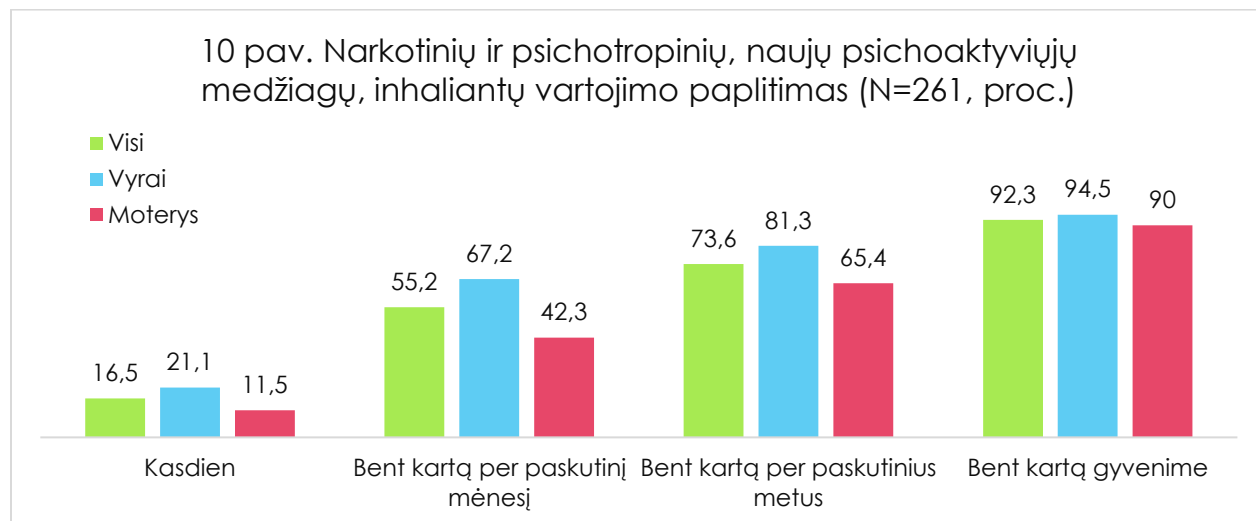
9 pav. 15-19 m. asmenų alkoholinių gėrimų vartojimo dažnumas (N=41, proc.)

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas

16,5 proc. tyrime dalyvavusių festivalių lankytojų kasdien vartojo kurias nors narkotines ir psichotropines, naujas psichoaktyvias medžiagas, inhaliantus. Bent kartą per paskutinį mėnesį šias medžiagas vartojo kiek daugiau nei pusė (55,2 proc.) tyrimo dalyvių, bent kartą per paskutinius metus – 73,6 proc., o bent kartą gyvenime – 92,3 proc. (žr. 10 pav.). Tik 7,7 proc. tyrime dalyvavusių festivalių lankytojų nėra bandę vartoti šių psichoaktyviųjų medžiagų. Statistiškai reikšmingai didesnė dalis vyrų nei moterų vartojo kurias nors narkotines ir psichotropines ar naujas psichoaktyvias medžiagas, inhaliantus kasdien, bent kartą per paskutinį mėnesį ir bent kartą per paskutinius metus.

Tarp jauniausių 15-19 m. tyrimo dalyvių, 19,5 proc. kasdien vartojo kurias nors narkotines ir psichotropines, naujas psichoaktyvias medžiagas, inhaliantus. Bent kartą per paskutinį mėnesį šias psichoaktyvias medžiagas vartojo 61 proc. 15-19 m. asmenų, bent kartą per paskutinius metus – 68,3 proc., o bent kartą gyvenime – 85,4 proc. 14,6 proc. tyrime dalyvavusių 15-19 m. festivalių lankytojų nėra bandę vartoti šių psichoaktyviųjų medžiagų.

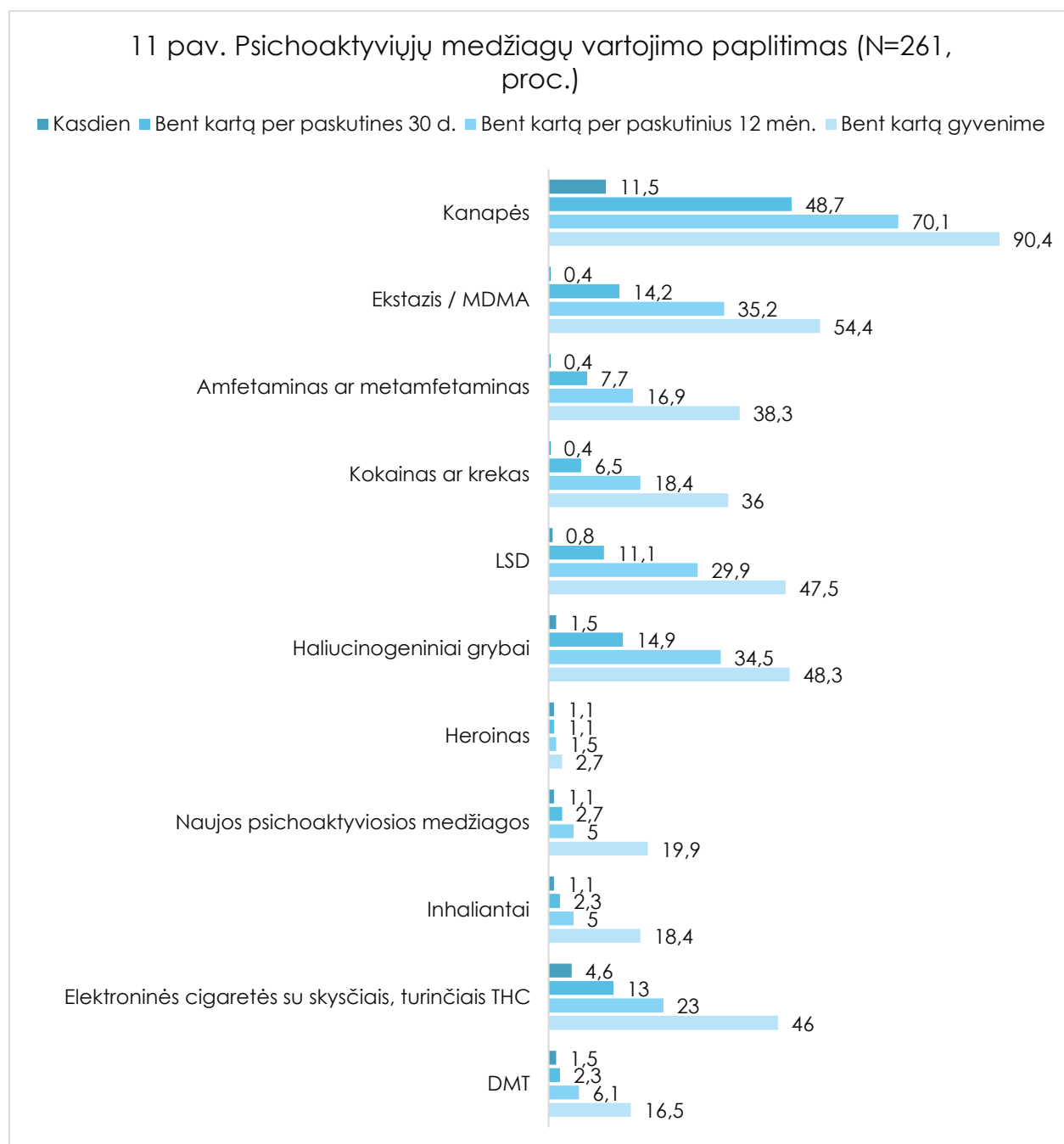

Didžioji dauguma (90,4 proc.) visų tyrimo dalyvių buvo bent kartą gyvenime vartoję kanapes (žr. 11 pav.). Bent kartą per paskutines 30 d. kanapes vartojo beveik pusė tyrimo dalyvių (48,7 proc.), kasdien – 11,5 proc. Tad tik 1 iš 10 tyrime dalyvavusių festivalių lankytojų nėra išbandę kanapių. Be to, beveik pusė (46 proc.) tyrimo dalyvių buvo išbandę elektronines cigaretes su tetrahidrokanabinoliu.

Antras pagal populiarumą narkotikas buvo ekstazis, kurį buvo išbandę 54,4 proc. tyrimo dalyvių. Beveik pusė tyrimo dalyvių buvo bent kartą gyvenime vartoję haliucinogeninius grybus (48,3 proc.) bei LSD (47,5 proc.). Daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvavusių festivalių lankytojų buvo išbandę amfetaminą ar metamfetaminą (38,3 proc.) bei kokainą ar kreką (36 proc.). Tik labai nedidelė dalis tyrimo dalyvių buvo vartoję heroiną (2,7 proc.).

Beveik kas penktas tyrimo dalyvis buvo išbandęs naujas psichoaktyvias medžiagas (19,9 proc.) bei inhaliantus (18,4 proc.). O DMT buvo vartoję 16,5 proc. tyrimo dalyvavusių festivalių lankytojų.

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis vyrų nei moterų kuriuo nors vertintu laikotarpiu buvo vartoję visas nurodytas narkotines ir psichotropines medžiagas, išskyrus heroiną (skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas) (žr. 1 lentelę). Taip pat didesnė dalis vyrų nei moterų buvo vartoję naujas psichoaktyvias medžiagas, o vertinant vyrų ir moterų inhaliantų vartojimą statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo rasta.

1 lentelė. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasiskirstymas pagal lytį (N=261, proc.)

Psichoaktyviosios medžiagos	Lytis	Kasdien	Bent kartą per paskutines 30 d.	Bent kartą per paskutinius 12 mėn.	Bent kartą gyvenime	Niekada
Kanapės	Visi	11,5	48,7	70,1	90,4	9,6
	Vyrai	15,6	60,2	77,3	93,0	7,0
	Moterys	6,9	36,2	62,3	87,7	12,3
Ekstazis / MDMA	Visi	0,4	14,2	35,2	54,4	45,6
	Vyrai	0,8	18,8	48,4	66,4	33,6
	Moterys	0	9,2	21,5	41,5	58,5
Amfetaminas ar metamfetaminas	Visi	0,4	7,7	16,9	38,3	61,7
	Vyrai	0,8	10,9	22,7	50,0	50,0
	Moterys	0	3,8	10,8	26,2	73,8
Kokainas ar krekas	Visi	0,4	6,5	18,4	36,0	64,0
	Vyrai	0,8	11,7	25,8	49,2	50,8
	Moterys	0	1,5	11,5	23,1	76,9
LSD	Visi	0,8	11,1	29,9	47,5	52,5
	Vyrai	1,6	15,6	36,7	58,6	41,4
	Moterys	0	6,2	22,3	35,4	64,6
Haliucinogeniniai grybai	Visi	1,5	14,9	34,5	48,3	51,7
	Vyrai	1,6	18,0	39,1	57,0	43,0
	Moterys	1,5	12,3	30,0	40,0	60,0
Heroinas	Visi	1,1	1,1	1,5	2,7	97,3
	Vyrai	1,6	1,6	2,3	3,9	96,1
	Moterys	0,8	0,8	0,8	1,5	98,5
Naujos psichoaktyviosios medžiagos	Visi	1,1	2,7	5,0	19,9	80,1
	Vyrai	1,6	3,1	5,5	28,1	71,9
	Moterys	0,8	2,3	3,8	10,8	89,2
Inhaliantai	Visi	1,1	2,3	5,0	18,4	81,6
	Vyrai	1,6	2,3	5,5	21,9	78,1
	Moterys	0,8	2,3	4,6	14,6	85,4
Elektroninės cigaretės su skysčiais, turinčiais THC	Visi	4,6	13,0	23,0	46,0	54,0
	Vyrai	5,5	19,5	30,5	55,5	44,5
	Moterys	3,8	6,9	16,2	36,9	63,1
DMT	Visi	1,5	2,3	6,1	16,5	83,5
	Vyrai	3,1	4,7	10,9	23,4	76,6
	Moterys	0	0	1,5	9,2	90,8

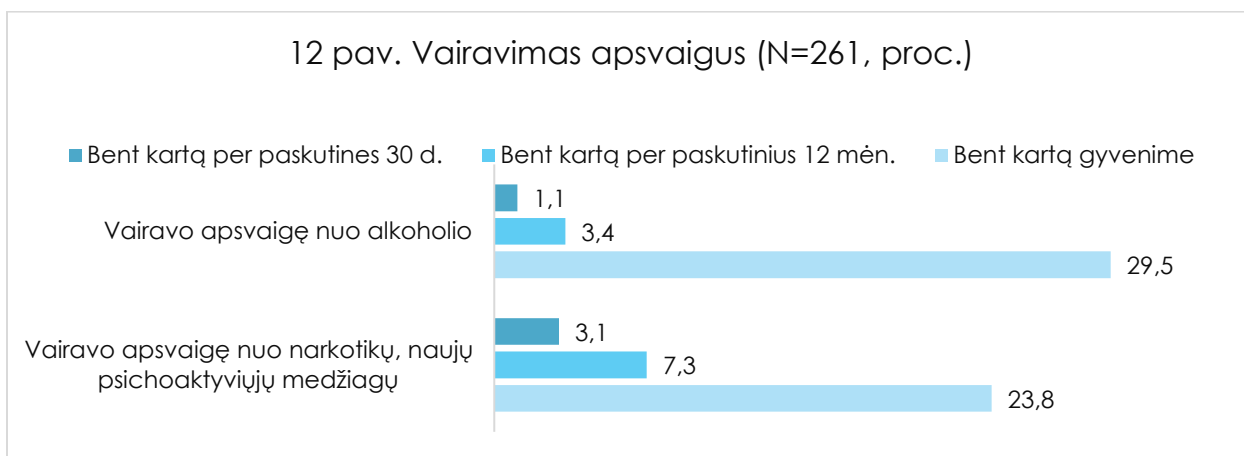
Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp vyrų ir moterų vartojimo pažymėti spalvotu fonu: $p < 0,05$, $p < 0,001$.

6 tyrimo dalyviai (2,3 proc.) nurodė, kad jiems yra tekę kreiptis į gydymo įstaigą dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.

Vairavimas apsvaigus nuo psichoaktyviųjų medžiagų

29,5 proc. tyrimo dalyvių buvo vairavę apsvaigę nuo alkoholio, o 23,8 proc. buvo vairavę apsvaigę nuo narkotikų ar naujų psichoaktyviųjų medžiagų (žr. 12 pav.). Dvigubai didesnė dalis vyrų nei moterų buvo vairavę apsvaigę nuo alkoholio. Taip pat tris kartus didesnė dalis vyrų nei moterų buvo vairavę apsvaigę nuo narkotikų ar naujų psichoaktyviųjų medžiagų (žr. 2 lentelę).

Tarp tyrimo dalyvavusių 15-19 m. asmenų, bent kartą gyvenime apsvaigę nuo alkoholio vairavo 14,6 proc., o 19,5 proc. buvo vairavę apsvaigę nuo narkotikų ar naujų psichoaktyviųjų medžiagų (tarp 15-16 m. asmenų nebuvo vairavusių apsvaigus).

2 lentelė. Vairavimo apsvaigus pasiskirstymas tarp vyrų ir moterų (N=261, proc.)

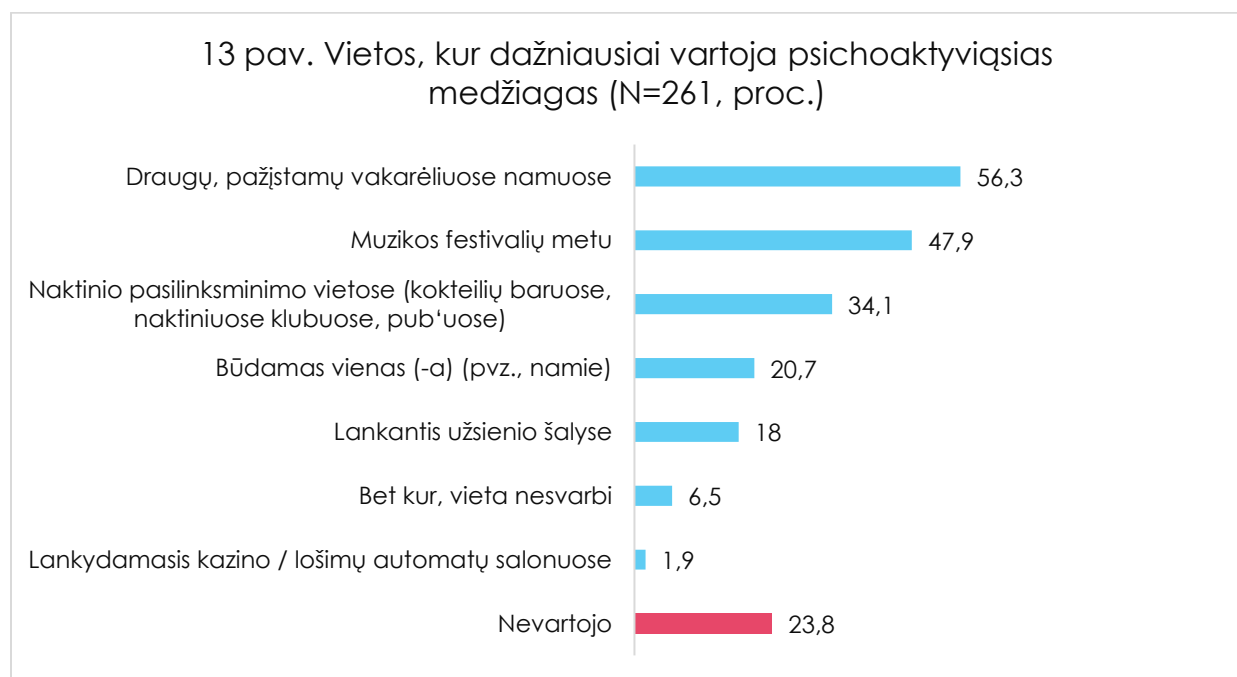
	Kasdien	Bent kartą per paskutines 30 d.	Bent kartą per paskutinius 12 mėn.	Bent kartą gyvenime	Niekada
Vairavo apsvaigę nuo alkoholio	0	1,1	3,4	29,5	70,5
	0	2,3	4,7	39,8	60,2
	0	0	2,3	19,2	80,8
Vairavo apsvaigę nuo narkotikų, naujų psichoaktyviųjų medžiagų	0	3,1	7,3	23,8	76,2
	0	6,3	12,5	35,9	64,1
	0	0	2,3	12,3	87,7

Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp vyrų ir moterų vartojimo pažymėti spalvotu fonu: $p < 0,05$, $p < 0,001$.

Psichoaktyviųjų medžiagų prieinamumas

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo vietos

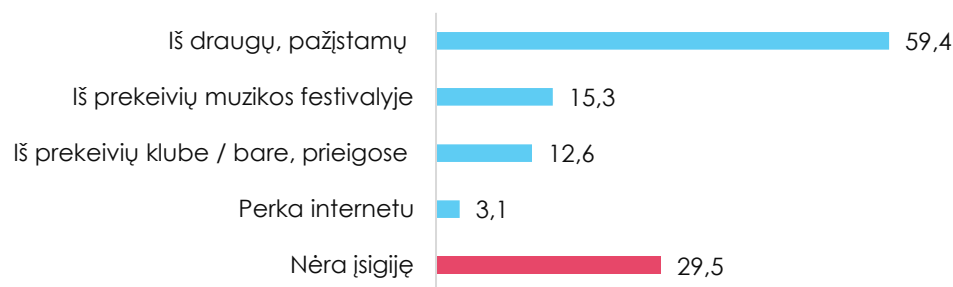
Tyrimo dalyvavę festivalių lankytojai psichoaktyvias medžiagas dažniausiai vartojo draugų, pažįstamų vakarėliuose namuose (56,3 proc.) ir muzikos festivalių metu (47,9 proc.). Trečdalis tyrimo dalyvių nurodė naktinio pasilinksminimo vietas, o kas penktas nurodė vartojantys būdami vieni ar lankantis užsienio šalyse. Nedidelė dalis tyrimo dalyvių (6,5 proc.) nurodė, kad vartoja bet kur, vieta jiems nesvarbi. Tik keli tyrimo dalyviai (1,9 proc.) psichoaktyvias medžiagas vartojo lankydamiesi kazino / lošimų automatų salonuose (žr. 13 pav.).

Psichoaktyviųjų medžiagų įsigijimas

Tyrimo dalyviai psichoaktyviųjų medžiagų dažniausiai įsigyja iš draugų, pažįstamų (59,4 proc.). Iš prekyvių muzikos festivaliuose šių medžiagų yra įsigiję 15,3 proc. tyrimo dalyvių, o iš prekyvių klube / bare, jų prieigose – 12,6 proc. Tik keli tyrimo dalyviai (3,1 proc.) yra pirkę psichoaktyvias medžiagas internete (žr. 14 pav.). Nors didžioji dauguma tyrimo dalyvių yra vartoję kokias nors narkotines ir psichotropines ar kitas psichoaktyvias medžiagas, bet 29,5 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad patys nėra įsigiję šių medžiagų.

14 pav. Dažniausiai psichoaktyviausias medžiagas įsigyja iš:
(N=261, proc.)

Savijauta ir gerovė

Didžioji dauguma tyrimo dalyvių nurodė, kad turi draugų, kurie juos supranta, palaiko. Taip pat didesnė dalis tyrimo dalyvių sutiko, kad šeima juos supranta, palaiko, yra laimingi ir patenkinti gyvenimu. Tik kiek daugiau nei pusė tyrimo dalyvavusių festivalių lankytojų sutiko, kad yra patenkinti savo fizine sveikata (53,3 proc.) ir propaguoja sveiką gyvenseną (58,2 proc.). Daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvių savijauta suprastėjo karantino dėl COVID-19 metu, jie dažnai jaučia nervinę įtampą, susirūpinimą, jiems būna sunku susikaupti. 30,3 proc. yra galvoję apie savižudybę, o kas ketvirtas dažnai jaučiasi vieniši, liūdni, prislėgti, nenori nieko veikti, jaučia apatiją, prastai miega ar sunkiai užmiega. 9,2 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad dažnai patiria panikos atakas (žr. 15 pav.).

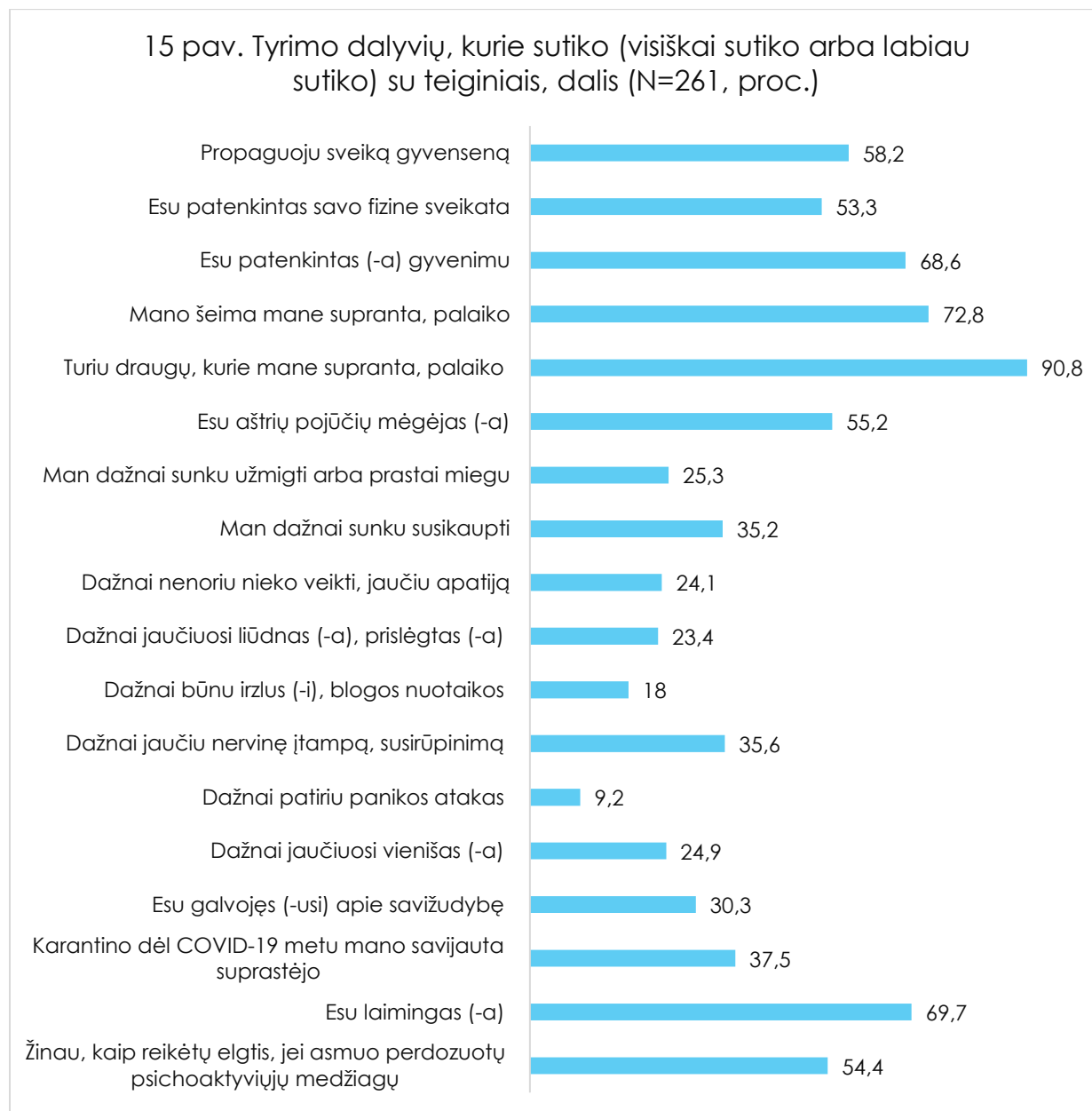
Nors didžioji dauguma tyrimo dalyvavusių festivalių lankytojų yra bent kartą gyvenime vartoję kokių nors narkotinių ir psichotropinių medžiagų, bet tik kiek daugiau nei pusė (54,4 proc.) nurodė, kad žino, kaip reikėtų elgtis, jei asmuo perdozuotų narkotinių ir psichotropinių medžiagų.

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis vyrų nei moterų sutiko, kad yra patenkinti savo fizine sveikata ir yra aštrių pojūčių mėgėjai. Kita vertus, didesnė dalis moterų nei vyrų sutiko, kad turi draugų, kurie supranta, palaiko, taip pat kad karantino dėl COVID-19 metu jų savijauta suprastėjo bei dažnai jaučia nervinę įtampą, susirūpinimą (žr. 3 lentelę).

Palyginus tyrimo dalyvių, kurie per atitinkamą laikotarpį vartojo kurias nors narkotines ir psichotropines, naujas psichoaktyviausias medžiagas, inhaliantus, ir šių medžiagų nevartojusių tyrimo dalyvių savijautos ir gerovės rodiklius, nustatyta, kad tarp kasdien vartojusių šias medžiagas buvo statistiškai reikšmingai daugiau nurodžiusių, kad dažnai patiria panikos atakas (18,6 proc. kasdien vartojusių ir 7,3 proc. nevartojusių kasdien), sutikusių, kad yra aštrių pojūčių mėgėjai (vartojusių – 72,1 proc., nevartojusių – 51,8 proc.), ir kad žino, kaip reikėtų elgtis, jei asmuo perdozuotų narkotinių ir psichotropinių medžiagų (vartojusių – 74,4 proc., nevartojusių – 50,5 proc.).

Kad yra aštrių pojūčių mėgėjai dažniau sutiko ir vartojusieji šias medžiagas bent kartą per paskutini mėnesį (vartojusių – 63,2 proc., nevartojusių – 45,3 proc.) ar per paskutinius metus (vartojusių – 60,4

proc., nevartojusių – 40,6 proc.) nei nevartojusieji šiais laikotarpiais. Taip pat tarp vartojusių šias medžiagas bent kartą per paskutinius metus buvo daugiau sutikusių, kad dažnai nenori nieko veikti, jaučia apatiją (vartojusių – 28,1 proc., nevartojusių – 13 proc.).

3 lentelė. Tyrimo dalyvių, kurie sutiko (visiškai sutiko arba labiau sutiko) su teiginiais, dalies pasiskirstymas pagal lytį (N=261, proc.)

Teiginiai	Visi	Vyrai	Moterys
Propaguoju sveiką gyvenseną	58,2	59,4	56,2
Esu patenkintas savo fizine sveikata	53,3	60,9	45,4
Esu patenkintas (-a) gyvenimu	68,6	70,3	66,2
Mano šeima mane supranta, palaiko	72,8	71,1	74,6
Turiu draugų, kurie mane supranta, palaiko	90,8	85,9	95,4
Esu aštrių pojūčių mėgėjas (-a)	55,2	68,8	42,3
Man dažnai sunku užmigti arba prastai miegu	25,3	25,0	25,4
Man dažnai sunku susikaupti	35,2	33,6	36,2
Dažnai nenoriu nieko veikti, jaučiu apatiją	24,1	24,2	24,6
Dažnai jaučiuosi liūdnas (-a), prislėgtas (-a)	23,4	21,9	25,4
Dažnai būnu irzlus (-i), blogos nuotaikos	18,0	17,2	19,2
Dažnai jaučiu nervinę įtampą, susirūpinimą	35,6	27,3	43,1
Dažnai patiriu panikos atakas	9,2	7,0	10,8
Dažnai jaučiuosi vienišas (-a)	24,9	22,7	26,9
Esu galvojęs (-usi) apie savižudybę	30,3	26,6	33,8
Karantino dėl COVID-19 metu mano savijauta suprastėjo	37,5	29,7	46,2
Esu laimingas (-a)	69,7	74,2	64,6
Žinau, kaip reikėtų elgtis, jei asmuo perdozuotų psichoaktyviųjų medžiagų	54,4	56,3	51,5

Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp vyrų ir moterų vartojimo pažymėti spalvotu fonu: $p < 0,05$, $p < 0,001$.

Požiūris į valstybės formuojamą politiką dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų

Dauguma tyrimo dalyvių pritarė (visiškai pritarė arba labiau pritarė) narkotikų turėjimo asmeniniam vartojimui be tikslo platinti dekriminalizavimui: kanapių – 81,2 proc., o kitų narkotikų (nei kanapių) – 70,5 proc. Taip pat daugiau nei pusė tyrimo dalyvių pritarė narkotikų vartojimo rekreaciniais tikslais legalizavimui: kanapių – 78,5 proc., o kitų narkotikų (nei kanapių) – 59,8 proc. (žr. 4 lentelę).

Didesnė dalis vyrų (67,2 proc.) nei moterų (51,5 proc.) pritarė (visiškai pritarė arba labiau pritarė) narkotikų (kitų nei kanapės) vartojimo rekreaciniais tikslais legalizavimui. Kitų statistiškai reikšmingų skirtumų tarp lyčių nerasta.

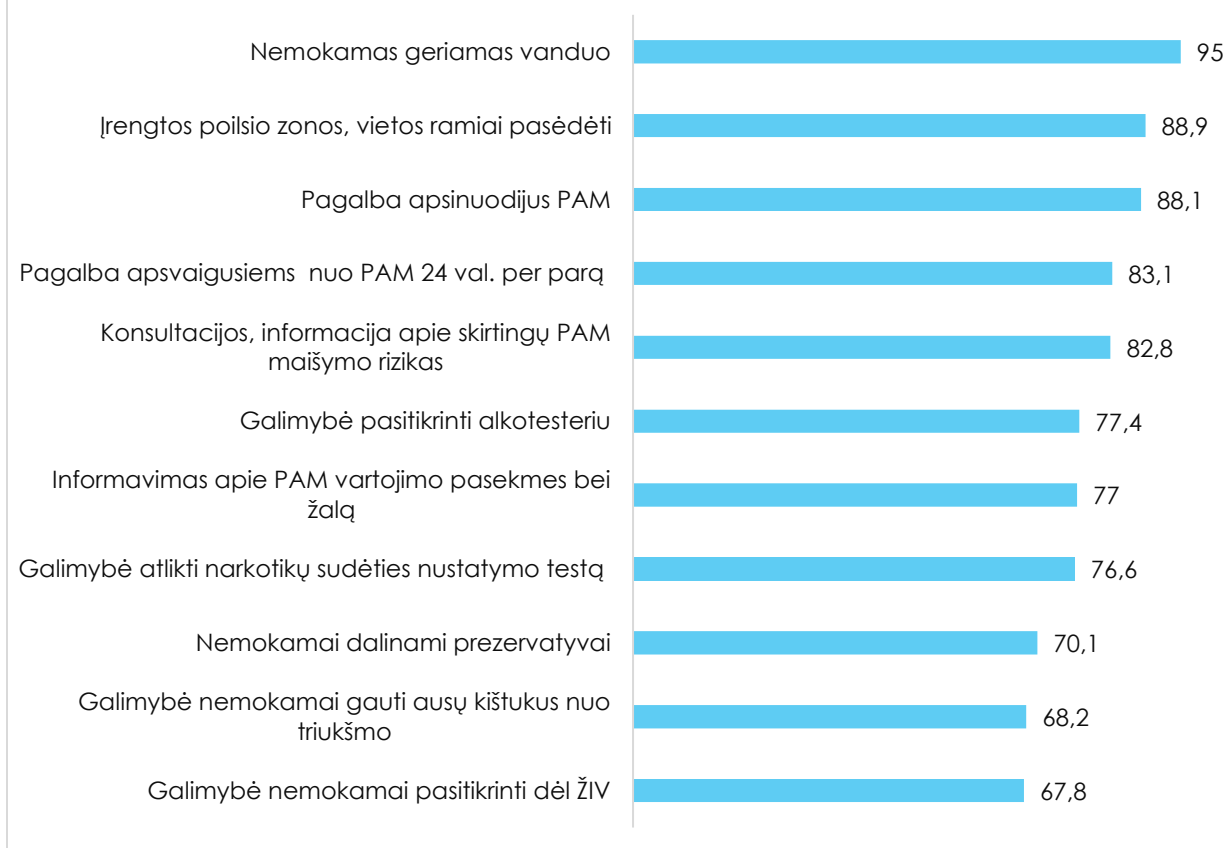
4 lentelė. Pritarimas teiginiams apie narkotikų dekriminalizavimą ir legalizavimą (N=261, proc.)

	Visiškai NEPRITARIA	Labiau nepritaria	Nei pritaria, nei nepritaria	Labiau pritaria	Visiškai PRITARIA
Narkotikų (kitų nei kanapės) turėjimo asmeniniam vartojimui be tikslo platinti dekriminalizavimui	5,4	6,5	17,6	21,8	48,7
Kanapių turėjimo asmeniniam vartojimui be tikslo platinti dekriminalizavimui	3,4	4,2	11,1	17,6	63,6
Narkotikų (kitų nei kanapės) vartojimo rekreaciniais tikslais legalizavimui	6,9	10,7	22,6	21,5	38,3
Kanapių vartojimo rekreaciniais tikslais legalizavimui	3,8	4,2	13,4	21,1	57,5

Žalos mažinimo priemonių taikymo muzikos festivaliuose poreikis

Visos tyrimo dalyviams išvardintos galimos žalos mažinimo priemonės muzikos festivaliuose pasirodė aktualios (labai aktualios arba aktualios). Kaip jiems asmeniškai aktualios paslaugos dažniausiai buvo nurodomas nemokamas geriamas vanduo ir įrengtos poilsio zonos, vietos ramiai pasėdėti. Taip pat pagalba apsinuodijusiems ir apsvaigusiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų festivalių dalyviams, konsultacijos, informacija apie skirtingų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir maišymo rizikas (žr. 16 pav.).

16 pav. „Labai aktualios“ ir „aktualios“ paslaugos muzikos festivaliuose (N=261, proc.)

Statistiškai reikšmingai didesnė dalis moterų nei vyrų kaip aktualias ar labai aktualias nurodė šias žalos mažinimo paslaugas muzikos festivaliuose:

- konsultacijas,
- informaciją apie skirtingų psichoaktyviųjų medžiagų maišymo rizikas (moterų – 89,2 proc., vyrų – 75,8 proc.),
- pagalbą apsvaigusiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų visą parą (moterų – 87,7 proc., vyrų – 78,1 proc.),
- nemokamą vandenį (moterų – 99,2 proc., vyrų – 90,6 proc.).

Tyrimo dalyviai, kurie per paskutinį mėnesį nevartojo narkotinių ir psichotropinių, naujų psichoaktyviųjų medžiagų, inhaliantų, dažniau nei vartojusieji aktualiomis priemonėmis laikė galimybes nemokamai pasitikrinti dėl ŽIV (61,8 proc. vartojusiųjų bent kartą per paskutinį mėnesį ir 75,2 proc. nevartojusių) bei pasitikrinti alkotesteriu (70,8 proc. vartojusiųjų ir 85,5 proc. nevartojusių).

Išvados

- 41,8 proc. tyrimo dalyvių alkoholinius gėrimus vartojo bent kelis kartus per savaitę (kasdien ar beveik kasdien – 3,8 proc.). 10,3 proc. tyrimo dalyvių alkoholį vartojo tik kartą ar kelis kartus per metus, o 3,1 proc. – nevartojo visai.
- 16,5 proc. tyrime dalyvavusių festivalių lankytojų kasdien vartojo kurias nors narkotines ir psichotropines, naujas psichoaktyvias medžiagas, inhaliantus. Bent kartą per paskutinį mėnesį šias medžiagas vartojo 55,2 proc. tyrimo dalyvių, bent kartą per paskutinius metus – 73,6 proc., o bent kartą gyvenime – 92,3 proc. Statistiškai reikšmingai didesnė dalis vyrų nei moterų vartojo šias medžiagas kasdien, bent kartą per paskutinį mėnesį ir bent kartą per paskutinius metus.
- Populiariausias narkotikas – kanapės, jas yra bandę vartoti 90,4 proc. tyrimo dalyvių. Bent kartą per paskutines 30 d. kanapes vartojo 48,7 proc. tyrimo dalyvių, kasdien – 11,5 proc. 46 proc. tyrimo dalyvių buvo išbandę elektronines cigaretes su tetrahidrokanabinoliu. Antras pagal populiarumą narkotikas buvo ekstazis, kurį buvo išbandę 54,4 proc. tyrimo dalyvių. Beveik pusė tyrimo dalyvių buvo bent kartą gyvenime vartoję haliucinogeninius grybus (48,3 proc.) bei LSD (47,5 proc.). Daugiau nei trečdalis buvo išbandę amfetaminą ar metamfetaminą (38,3 proc.) bei kokainą ar kreką (36 proc.), o DMT – 16,5 proc.
- Naujas psichoaktyvias medžiagas bent kartą gyvenime vartojo 19,9 proc. tyrimo dalyvių, inhaliantus – 18,4 proc.
- Statistiškai reikšmingai didesnė dalis vyrų nei moterų kuriuo nors vertintu laikotarpiu buvo vartoję visas nurodytas narkotines ir psichotropines medžiagas (išskyrus heroiną), naujas psichoaktyvias medžiagas.
- 29,5 proc. tyrimo dalyvių buvo vairavę apsvaigę nuo alkoholio, o 23,8 proc. buvo vairavę apsvaigę nuo narkotikų ar naujų psichoaktyviųjų medžiagų. Dvigubai didesnė dalis vyrų nei moterų buvo vairavę apsvaigę nuo alkoholio. Taip pat tris kartus didesnė dalis vyrų nei moterų buvo vairavę apsvaigę nuo narkotikų ar naujų psichoaktyviųjų medžiagų.
- Tyrimo dalyviai narkotines ir psichotropines medžiagas dažniausiai vartojo draugų, pažįstamų vakarėliuose namuose (56,3 proc.) ir muzikos festivalių metu (47,9 proc.).
- Tyrime dalyvavę festivalių lankytojai narkotinių ir psichotropinių medžiagų dažniausiai įsigijo iš draugų, pažįstamų (59,4 proc.). Iš prekeivių muzikos festivaliuose šių medžiagų buvo įsigiję 15,3 proc. tyrimo dalyvių.
- 54,4 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad žino, kaip reikėtų elgtis, jei asmuo perdozuotų narkotinių ir psichotropinių medžiagų.
- Tik kiek daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių festivalių lankytojų sutiko, kad yra patenkinti savo fizine sveikata ir propaguoja sveiką gyvenimą. Karantino dėl COVID-19 metu suprastėjo daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvių savijauta. Kasdien vartojusieji kurias nors narkotines ir psichotropines, naujas psichoaktyvias medžiagas, inhaliantus dažniau nurodė, kad patiria panikos atakas, yra aštrių pojūčių mėgėjai bei žino, kaip reikėtų elgtis, jei asmuo perdozuotų narkotinių ir psichotropinių medžiagų.
- Kanapių dekriminalizavimui pritarė 81,2 proc. tyrimo dalyvių, legalizavimui – 78,5 proc. Kitų narkotikų dekriminalizavimui pritarė 70,5 proc., legalizavimui – 59,8 proc.
- Visos pateiktos galimos tikslinės prevencijos ir žalos mažinimo priemonės muzikos festivaliuose įvardintos kaip aktualios daugumai tyrimo dalyvių.

Rekomendacijos

- Vykdyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos bei žalos mažinimo priemones muzikos festivaliuose, nes didžioji dauguma tyrimo dalyvių yra vartoję kokias nors psichoaktyvias medžiagas, beveik pusė tyrimo dalyvių nurodė vartoję psichoaktyvias medžiagas muzikos festivalių metu, 23,8 proc. buvo vairavę apsvaigę nuo narkotikų ar naujų psichoaktyviųjų medžiagų. Be to, visos tyrimo anketoje išvardintos prevencijos ir žalos mažinimo priemonės buvo aktualios daugumai tyrimo dalyvavusių festivalių lankytojų.
- Skatinti muzikos festivalių organizatorius vykdyti tikslinės psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo priemones festivalių metu, bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis, specialistais, teikiančiais žalos mažinimo paslaugas: teikti pagalbą apsvaigusiems ir apsinuodijusiems psichoaktyviosiomis medžiagomis, konsultuoti, informuoti apie skirtingų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žalą ir maišymo rizikas, sudaryti galimybes pasitikrinti alkotesteriu, atlikti narkotikų sudėties nustatymo testą, pasitikrinti dėl ŽIV, nemokamai dalinti geriamąjį vandenį, ausų kamštukus, prezervatyvus, įrengti ramaus poilsio zonas.
- Užtikrinti finansines sąlygas vykdyti tikslinės psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo iniciatyvas muzikos festivaliuose. Į valstybės strateginius dokumentus įtraukti priemones dėl tikslinės prevencijos veiklų ir žalos mažinimo paslaugų teikimo muzikos festivaliuose bei festivalių lankytojų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei prevencijos ir žalos mažinimo priemonių poreikio stebėsenos.
- Užtikrinti narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimo kontrolę, prieinamumo mažinimą, bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis, nes 15,3 proc. tyrimo dalyvių nurodė psichoaktyvias medžiagas įsigiję iš prekeivių muzikos festivaliuose.
- Muzikos festivalių lankytojų tikslinę grupę informuoti apie pagalbos galimybes asmenims, turintiems problemų dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.
- Muzikos festivaliuose ar apie juos informuojančiuose pranešimuose, socialiniuose tinkluose viešinti Departamento sukurtą interneto svetainę www.askritiskas.lt, skirtą jaunimui nuo 14 m., kurios tikslas – pateikti jaunimui objektyvią informaciją apie psichoaktyvias medžiagas, jų žalą, vartojimo pasekmes, ugdyti jų kritišką mąstymą, skatinti rūpintis savo sveikata, prasmingai leisti laisvalaikį.
- Palyginti šio tyrimo rezultatus su Departamento vykdytų pasilinksminimo vietų lankytojų (2018 m.), aukštųjų mokyklų studentų (2020 m.), bendrosios populiacijos (2021 m.) tyrimų rezultatais.
- Atsižvelgiant į šio pilotinio tyrimo rezultatus, parengti pasiūlymus dėl festivalių lankytojų tyrimo anketos tobulinimo bei periodiškai vykdyti tyrimus, susijusius su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, tikslinės prevencijos ir žalos mažinimo priemonių poreikiu muzikos festivaliuose.
- Kadangi elektroninę anketos formą užpildė tik kas dešimtas tyrimo dalyvis, ateityje vykdant festivalių lankytojų tyrimus daugiau finansinių ir žmogiškųjų išteklių reiktų skirti popierinės anketos platinimui muzikos festivaliuose ir skatinimui jas užpildyti, pakankamam kiekiui rašymo priemonių užtikrinimui, o elektroninę anketą viešinti ne tik festivalių metu, bet ir prieš / po jų, muzikos festivalių socialiniuose tinkluose, internetinėje erdvėje ir pan.

- Didelis narkotinių ir psichotropinių, naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas tarp muzikos festivalių lankytojų gali būti susijęs su kylančiomis sveikatos ir socialinėmis problemomis, įskaitant stiprius apsinuodijimus, vairavimą apsvaigus, bei rodo tikslinių prevencijos bei žalos mažinimo priemonių, padedančių lankytojams suprasti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo riziką, apsaugoti jų ir aplinkinių žmonių sveikatą ar net gyvybę, taikymo poreikį.
- Sėkmingam šių rekomendacijų įgyvendinimui yra būtinas glaudus valstybės, savivaldybių įstaigų ir nevyriausybinė organizacijų bei verslo sektoriaus bendradarbiavimas, naujos tarpsektorinio bendradarbiavimo formos, skirtos įrodymais pagrįstų psichoaktyviųjų medžiagų paklausos ir pasiūlos mažinimo bei žalos mažinimo priemonių įgyvendinimui ir plėtojimui.